

Erillään, kimpassa, kämppiksenä: rehtoreiden ja opettajien kokemuksia suhteista ja yhteistyöstä suomen- ja ruotsinkielisissä kieliparikouluissa

Jenni Helakorpi, Ida Ahlbom, Tuuli From, Michaela Pörn, Fritjof Sahlström & Anna Slotte-Lüttge.

Språkmöten-tutkimushanke

Språkmöten on Helsingin yliopiston ja Åbo Akademin hanke (2011–2014, hanketta rahoittaa Svenska kulturfonden), jossa tutkitaan yhteisissä tiloissa toimivia suomen- ja ruotsinkielisiä kouluja sekä oppilaiden ja opettajien kielellisiä kohtaamisia näiden koulujen arjessa. Suomen- ja ruotsinkielisten koulujen yhteiset koulurakennukset ovat melko näkymätön ilmiö kasvatustieteellisen tutkimuksen kentällä. Tällaisia kieliparikouluja tiedetään olevan Suomessa vähintään 35–45. Julkinen keskustelu kaksikielisistä kouluratkaisuista on käynyt vilkkaana jo vuosien ajan.

Tässä kartoituksessa on tutustuttu tarkemmin viiteen suomenkieliseen ja viiteen ruotsinkieliseen kieliparikouluun Porvoossa, Nurmijärvellä, Pedersöressä, Helsingissä sekä Kaarinassa. Kartoituksen tavoitteena on ymmärtää paremmin muun muassa sitä, minkälaisia syitä yhteen muuttojen taustalla on, minkälaista yhteistyötä koulut samoissa tiloissa tekevät, minkälaiset suhteet eri koulujen oppilailla on sekä minkälaisia kokemuksia ja mielipiteitä tilojen jakamisesta on. Haastattelimme koulujen rehtoreita, osaa opettajista ja tutustuimme koulujen tiloihin.

Suurta vaihtelua yhteistyön asteessa

Koulutilojen ja piha-alueen järjestämisen ja jakamisen tavat vaihtelevat suuresti tutkimuksen kohteena olleissa kouluissa. Osassa kouluista jaetaan tiloja, mutta ei nähdä sitä keskeisenä seikkana koulun toiminnalle. Toisaalla taas huomattavaa koulujen välistä yhteistyötä ei ole, mutta koulujen suhdetta pidetään silti merkittävänä. Tutkimuksessa on mukana myös kouluja, joissa yhteistyö muodostaa tärkeän osan toiminta-ajatuksista, ja joissa kieliparit tahtovat olla mutkattomasti osallisina toistensa arjessa.

Myönteisiä tai neutraaleja asenteita

Huolimatta siitä, että kielirajat ylittävään yhteistyöhön olisi tahtoa kaikissa kymmenessä koulussa, on konkreettinen yhteistyö erityisesti oppilaiden välillä rajoittunutta kaikissa paikoissa Pedersöreä lukuun ottamatta. Kauttaaltaan aineistossa ei kuitenkaan esiinny kielteisiä asenteita tilojen jakamista kohtaan. Erityisesti niissä kouluissa, joissa yhteistyö ei muodosta merkittävää osaa koulun toiminnasta, ovat asenteet yleensä neutraaleja tai varovaisen myönteisiä. Tavallisinta kuitenkin on, että tilojen jakamiseen suhtaudutaan myönteisesti. Kieliparikoulujen nähdään tarjoavan mahdollisuuksia kieli- ja kulttuurirajat ylittäviin kontakteihin ja avartavan myös henkilökunnan arkea. Näitä kouluja tarkastelemalla saatu myönteinen kuva asenteista on yhteneväinen myös muun kieliparikouluissa tehdyn tutkimuksen kanssa.

Kielellinen konteksti ei ratkaiseva

Keskusteluissa kielirajat ylittävän yhteistyön mahdollisista riskeistä tai eduista painotetaan usein, että erilaiset ratkaisut soveltuvat erilaisiin yhteyksiin ja olosuhteisiin. Tässä raporttoimamme rajallinen tutkimus ei vahvista eikä torju tätä näkemystä, mutta osoittaa kuitenkin selvästi, että jo olemassa olevat yhteistyön mallit eivät ole suoraan riippuvaisia kieliparikoulujen kieliolosuhteista, vaan pikemminkin rehtorien kiinnostuksesta yhteisiin ratkaisuihin.

Lisää tietämystä tarvitaan ennen normatiivisia johtopäätöksiä

Nykyisessä tiedollisessa tilanteessa kuvauksilla koulujen yhteistyöstä on suuri merkitys. Koulua ja kieltä koskevassa tutkimuksessa ja keskustelussa kielirajat ylittävää yhteistyötä kuvaillaan toisinaan turhan suurpiirteisesti ja tukeutuen kategorisointeihin, jotka eivät tee toiminnalle oikeutta. Johdonmukainen keskustelu edellyttää käsitteiden, kuten kaksikielinen koulu, kielikylypy ja kieliparikoulu, määrittelyä ja lisäksi sen muistamista, että myös näiden kategorioiden sisällä näyttää esiintyvän paljon vaihtelua. Tämä tarkoittaa myös sitä, ettei nykyisessä tiedollisessa tilanteessa ole mahdollista tehdä luotettavia ohjailevia johtopäätöksiä.

Särbo, sambo, kämppis: rektorers och lärares erfarenheter av kontakt och samarbete mellan samlokaliserade finsk- och svenskspråkiga skolor

Jenni Helakorpi, Ida Ahlbom, Tuuli From, Michaela Pörn, Fritjof Sahlström & Anna Slotte-Lüttge

Forskningsprojektet Språkmöten

Språkmöten är ett forskningsprojekt vid Helsingfors universitet och Åbo Akademi (2011-2014, finansierat av Svenska kulturfonden). Projektet studerar lärares och elevers språkliga möten i finsk- och svenskspråkiga skolor som delar lokaler, så kallade samlokaliserade skolor. I Finland finns åtminstone 35-45 sådana här skolor. De samlokaliserade skolorna har inte studerats i någon nämnvärd utsträckning i tidigare pedagogisk forskning. Den offentliga debatten om olika varianter av tvåspråkiga skollösningar har dock pågått en längre tid.

I den här kartläggningen har vi bekantat oss närmare med fem svenskspråkiga och fem finskspråkiga samlokaliserade skolor i Borgå, Helsingfors, Nurmijärvi, Pedersöre och S:t Karins. Syftet med kartläggningen är att öka förståelsen av bland annat vilka orsaker som ligger bakom samlokaliseringen, vilket samarbete som de samlokaliserade skolorna har, vilka relationer skolornas elever och lärare har med varandra, och vilka erfarenheter och uppfattningar man har av att dela lokaler. För studien har vi intervjuat skolornas rektorer, en del av lärarna, och bekantat oss med skolornas lokaler.

Stor variation i samarbete

Bland de skolor som studerats finns en mycket stor variation i hur man organiserar delandet av utrymmen och gårdsplan. På vissa håll delar man lokaler, men ser inte samlokaliseringen som någon särskilt central fråga. På andra håll har skolorna inte något betydande samarbete, men relationen mellan skolorna ses som betydelsefull. I undersökningen finns också samlokaliseringar där relationen mellan skolorna är en central del av skolornas beskrivning av sin verksamhet, och där det finns en vilja om att vara direkt delaktiga i varandras verksamheter.

Positiva eller neutrala attityder

Även om det finns en vilja till samarbete över språkgränserna i alla tio skolor så är det konkreta samarbetet, särskilt mellan elever, på alla ställen utom Pedersöre begränsat. Genomgående i materialet är att vi inte mött negativa attityder till samlokalisering. På vissa håll, särskilt där samarbetet inte står för en stor del av skolornas verksamhet, så är man neutral eller försiktigt positiv, men det vanligaste är att man är positivt inställd. Man ser samlokaliseringen som att den ger möjligheter till kontakter över språk- och kulturgränser, och att den också vidgar den egna arbetsvardagen. Den positiva inställning till samarbete som finns i de tio samlokaliserade skolorna sammanfaller med den bild som framkommer från annan forskning.

Språkligt sammanhang inte avgörande

I diskussioner om möjliga risker och förtjänster med olika slag av samarbete över språkgränserna betonas ofta att olika lösningar lämpar sig för olika slags språkliga sammanhang. Den begränsade studie som rapporterats här varken bekräftar eller förkastar denna hållning, men visar ändå tydligt att den redan existerande variationen i samarbete inte förefaller vara direkt beroende av de samlokaliserade skolornas språkliga sammanhang, utan snarare av skollösningens intresse för gemensamma lösningar.

Mera kunskap behövs före normativa slutsatser

I det aktuella kunskapsläget är rapportens beskrivningar av skolornas samarbete av stor betydelse. I både debatt och forskning om skolor och språk beskrivs skolsamarbete över språkgränserna ibland onödigt svepande, med kategoriseringar som inte gör de beskrivna verksamhetsformerna rättvisa. Det är nödvändigt för en tydlig debatt att skilja på och definiera begrepp som tvåspråkig skola, språkbad och samlokaliserade skolor men också viktigt att påminna sig om att variationen inom dessa kategorier visar sig vara mycket stor. Detta innebär också att det inte för närvarande finns ett sådant kunskapsläge att det är möjligt att dra pålitliga normativa slutsatser.